

Štefka Batinić

Hrvatski školski muzej, Zagreb

UDK 37.014.511.3-
055.2(497.521.2)“18“(093)
373.5-055.2(497.5)“18“(093)
Primljeno: 15. 3. 2022.
Prihvaćeno: 12. 4. 2022.
Stručni članak

OSNIVANJE ŽENSKOGA LICEJA U ZAGREBU – USTROJNI STATUT I NAUČNA OSNOVA¹

Sažetak

U radu se donosi prijepis Naredbe, Ustrojnoga statuta i Naučne osnove Privremenoga ženskog liceja u Zagrebu, osnovanog 1892. godine, kad je predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu Kraljevske zemaljske vlade bio Isidor Kršnjavi. U popratnom uvodnom tekstu upućuje se na dosadašnja istraživanja o povijesti ženskoga obrazovanja u Hrvatskoj i daje kratak osvrt na dokumente čije prijepise donosimo podsjećajući na 130. obljetnicu osnutka institucije koju možemo smatrati prvom ženskom gimnazijom u Hrvatskoj.

Ključne riječi: ženski licej, obrazovanje žena, 19. stoljeće, Hrvatska

1. Uvod

Modernizacijski procesi i razvoj građanskoga društva tijekom 19. stoljeća, osobito u njegovoj drugoj polovini, bili su vidljivi u svim društvenim sferama, pa će se tako odraziti i na položaj i obrazovanje žena u Hrvatskoj. No, još uvijek je prevladavala poželjna slika žene kao uzorne majke, supruge i kućanice. Kanon ženskih vrlina kao što

---

¹ Rad je rezultat istraživanja provedenog u sklopu projekta *Europski korijeni moderne Hrvatske: transfer ideja na političkom i kulturnom polju u 18. i 19. stoljeću* (IP-2018-01-2539), koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

su čednost, marljivost, poslušnost, pobožnost, šutljivost, skromnost, krotkost i sl. njegovao se i u svakodnevnom životu i na institucionalnoj razini. Takvo rodno profiliranje podupirale su i prosvjetna politika i odgojno-obrazovna teorija i praksa, pa i ondašnja znanost, smatrajući da su upravo te uloge ženino prirodno određenje s obzirom na njezine fizičke, psihičke i intelektualne sposobnosti.

Tijekom druge polovine 19. stoljeća u Hrvatskoj su napravljeni znatni pomaci u ženskom obrazovanju. Godine 1868. otvara se u Zagrebu prva državna viša djevojačka škola, ubrzo zatim i u Karlovcu (1873.) i Varaždinu (1874.), potom u Požegi, Đakovu i Osijeku, čime su stvoreni uvjeti za nastavak osnovnoga općeg obrazovanja u državnim školama, odnosno za daljnje školovanje u učiteljskim školama, koje su bile maksimum institucionalnoga obrazovanja djevojaka. Gimnazije su u pravilu bile muške škole, koje su jedine omogućavale upis na sveučilište.

Početak školske godine 1892./1893. u Zagrebu je osnovan Privremeni ženski licej – prva potpuna (osmogodišnja) srednja škola za djevojčice, preteča prve ženske gimnazije. Riječ je o jednom od brojnih uspješnih pothvata koji je, unatoč velikim otporima, uspio provesti tadašnji ministar prosvjete Isidor Kršnjavi, uz prethodno zalaganje i lobiranje nekoliko istaknutih učiteljica i pedagoginja, među kojima su se posebno isticale Marija Jambrišak i Natalija Wickerhauser, kasnije i same nastavnice u Liceju. Licej je bio rasadište hrvatske ženske intelektualne elite. O osnivanju i prvim godinama djelovanja Liceja pisala je Ida Ograjšek Gorenjak (2006), a pitanjem ženskoga obrazovanja u dugom 19. stoljeću bavili su se posljednjih desetljeća, među ostalima, Tihana Luetić (2002), Dinko Župan (2001; 2005; 2009; 2013) i Suzana Jagić (2008). Svrha je ovoga teksta kontekstualizirati dokumente koje donosimo u prijepisu, a odnose se na osnivanje, ustrojstvo te nastavni plan i program Ženskoga liceja.

2. Naredba o osnivanju Liceja

Naredbu Kraljevske zemaljske vlade, Odjela za bogoštovlje i nastavu, od 5. rujna 1892. kojom se određuje ustrojstvo Liceja potpisuje tadašnji ban Dragutin Khuen-Héderváry. Presudnu ulogu u osnivanju Liceja imao je predstojnik Odjela za bogoštovlje i nastavu, po mnogima najuspješniji hrvatski ministar obrazovanja, Isidor Kršnjavi. Na čelu Odjela za bogoštovlje i nastavu Kršnjavi je bio od 26. studenog 1891. do 9. travnja 1896. godine. Njegovi su naponi, kada je o školstvu riječ, bili usmjereni na unutarnju reformu škole, osnivanje novih i preustroj postojećih škola, izgradnju školskih zgrada te na unapređenje znanosti i visokoškolske nastave.

U kratkom tekstu naredbe karakteristično je nekoliko elemenata. Vlada „uviđa potrebu više ženske naobrazbe”, osniva „pokusa radi” školu koja će zadovoljiti tu potrebu i ne naziva ju gimnazijom nego licejom, kojemu daje pridjev „privremeni”. Ovaj je epitet u naslovu proizašao iz činjenice da se osniva naredbom, a ne zakonom. „Privremenost” će se zadržati sljedećih dvadesetak godina, do njegove pravne i stvarne transformacije liceja u žensku realnu gimnaziju.

Kršnjavi će mnogo godina kasnije u jednom prigodnom tekstu opisati kako je došlo do osnivanja Liceja:

„Gospodja Marija Jambrišakova, svršivši god. 1874. trogodišnji tečaj na višemu pedagogiju u Beču službovala je na višoj gradskoj djevojačkoj školi. Ona je živo osjećala potrebu, da djevojke do svoje 14. godine ne mogu steći dovoljno znanja, da bi sebi mogle osnovati egzistenciju pa je već 1884. godine izdala brošuru, u kojoj je istaknula potrebu, da se osnuje srednja škola za djevojke. Ona je upravila na vladu i predstavku, potpisanu mnogim činovnicima, kojima bi takova škola za njihove kćeri osobiti potrebna bila.

Vlada je tu predstavku uputila gradskom zastupstvu, ali ju je ovo povratilo vladi s izjavom, da u tu svrhu nema novaca.

Mene je to pitanje interesiralo, ali nisam mogao ništa učiniti dok nisam postao predstojnikom kr. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu. Pozvao sam tad gospodju Jambrišak pa sam s njom o toj ideji raspravljao, a ona je u novinama nanovo to pitanje ventilirala.

Onda sam sazvao u anketu najodličnije gospodje, da čujem njihovo mišljenje. Gospodja Jambrišak je u toj anketi referirala, a gospodje su živo sudjelovale kod rasprave.

Ja sam formulirao svoje mnijenje tako, da sam istaknuo potrebu jedne srednje škole, koja bi imala gimnazijalni program, ali na temelju modernih jezika, tako da bi djevojke mogle steći jednaki stupanj opće naobrazbe s gimnazijalcima” (Kršnjavi, 1925, 4-5).

S obzirom na to da je Licej zamišljen kao elitna škola, namijenjena uskom krugu učenica iz boljestojećih obitelji, donesena je 14. rujna 1892. naredba o osnivanju Ženske stručne škole koja je trebala odgovoriti potrebama praktičnoga ženskog obrazovanja za šire slojeve pučanstva. Osnutkom Liceja Kršnjavi je napravio prijelomni korak u ženskom obrazovanju u Hrvatskoj. Štoviše, zagrebački je Licej tada bio jedina osmogodišnja državna ženska srednja škola s gimnazijskim programom. Iste 1892. osnovan je osmogodišnji ženski licej² u Beču, no ovu „gimnazijsku školu za djevojčice” osnovala je bečka Udruga za napredno obrazovanje žena (Verein für erweiterte Frauenbildung), što znači da je djelovala kao privatna škola (Engelbrecht, 1986, 283). U Hrvatskoj je preskočena praksa šestogodišnjih ženskih liceja kakvi su se otvarali 1870-ih u Grazu i Beču (Engelbrecht, 1986, 282-283) ili na primjer petogodišnje ženske gimnazije kakva je osnovana 1890. u Pragu (Ograjšek Gorenjak, 2006, 150).

Licej i Ženska stručna škola svečano su otvoreni 10. listopada 1892. godine. Licej je u početku bio smješten u zgradi Kr. zemaljske obrtne škole (danas: Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Trg Republike Hrvatske 11), zatim je 1896. preseljen na Grič u nekadašnju zgradu zagrebačke realke, a 1913., kada je počeo proces postupnoga pretvaranja u žensku realnu gimnaziju, premješten je u zgradu Gornjogradske gimnazije na Katarininu trgu.

---

2 U Beču, kao i u Zagrebu, pribjeglo se nazivu „licej” jer je bilo dosta otpora ženskoj gimnaziji.

3. Ustrojni statut

Naredba kojom se propisuje Ustrojni statut Ženskoga liceja donesena je 9. rujna 1892. godine. Vlada je krajem 1891. povjerila izradu Statuta gimnazijskim profesorima Tomi Maretiću i Hugi Badaliću te profesoru pedagogije u zagrebačkoj Muškoj učiteljskoj školi Stjepanu Basaričeku (Cuvaj, 1913, sv. X, 380).

Već u prvom članku Statuta, uz stjecanje više opće naobrazbe, najavljuje se mogućnost pripreme za polaganje stručnih ispita i za slušanje sveučilišnih studija. Obrazovanje u Liceju traje osam godina. U prvi razred mogle su se upisati djevojčice s navršenih deset godina i položenim prijamnim ispitom. Upisnina je iznosila 5 forinti (4 za *primarinu* i 1 za učeničku knjižicu). Školarina je iznosila 5 forinti mjesečno, a oprost od plaćanja školarine bio je predviđen samo u rijetkim slučajevima, kad se radilo o „valjanim a siromašnim učenicama”. U usporedbi s muškim gimnazijama, školarina je bila višestruko veća – za Licej je godišnje iznosila 50 forinti, a za gimnazije oko 15 forinti. U povoljnijem su položaju bile licejke koje su se opredijelile za pedagoški smjer (a njih je bilo najviše) jer su plaćale školarinu 16 forinti godišnje (Izvjješće, 1898, 29).

Rad Liceja podlijegao je propisima koji su regulirali srednje školstvo. U početku su se u pravilu koristili gimnazijski udžbenici. Za razliku od gimnazija, u Liceju nije bilo dozvoljeno ponavljanje razreda. Ta se odredba obrazlagala činjenicom da Licej nije namijenjen širokim krugovima pučanstva i da se u njemu zahtijeva viša razina obrazovanja, koja traži veće financijske izdatke roditelja, ali i više talenta, ljubavi i volje prema učenju, a tko to ne posjeduje, nije mu mjesto u jednoj ovakvoj školi. „Htio sam da to bude elitni zavod”, izjavio je nekoliko desetljeća kasnije Kršnjavi (1925, 6) te obrazložio: „Da osiguram dobar uspjeh novomu zavodu imenovao sam ponajbolje učiteljske sile za licej a izdao sam naredbu, da se imadu odstraniti iz zavoda učenice kojima je napredak nedovoljan.”

Osjećaj posebnosti i privrženosti Liceju njegovao se kod njegovih polaznica. „Ta nam je škola uistinu ispunjavala život”, prisjetit će se Zdenka Marković, jer „ne samo da smo licej voljele, već smo se njime i ponosile” (Marković, 1953, 4).

Statutom su određeni sljedeći obvezni predmeti: Vjeronauk, Hrvatski jezik, Francuski jezik, Njemački jezik, Svjetska književnost u hrvatskim prijevodima, Povijest, Zemljopis, Matematika, Fizika, Prirodopis, Filozofijska propedeutika, Risanje, Ženski ručni rad, Pjevanje, Gimnastika i Krasopis. Relativno obvezni (koji izborom postaju obvezni i određuju smjer) predmeti bili su: Engleski jezik, Latinski jezik i Pedagogija.

U Liceju se nisu održavali javni ispiti. Na kraju se polagao završni ispit, no on u praksi nije bio ekvivalent ispita zrelosti, ali je učenicama pedagoškoga smjera pružao potrebnu kvalifikaciju za učiteljsku službu. Licejke koje su se htjele upisati na studij morale su polagati maturalni ispit u muškoj gimnaziji.

4. Nastavni plan i program

Na temelju Ustrojnoga statuta donesena je 12. rujna 1892. *naučna osnova za Ženski licej*. Čim je objavljena, pobudila je veliko zanimanje i postala predmetom rasprava u dnevnim tiskovinama. Kritika nije nedostajalo, a u većini je izražavana bojazan da će takvim nastavnim programom žensko obrazovanje izgubiti svoj specifičan karakter. Konsenzus o tome da se žena ne smije obrazovati i odgajati kao muškarac nije bio upitan. Čak je petina predmeta u nastavnom programu imala svrhu „etičkog i praktičnog razvijanja ženskih vrlina” (Ograjšek Gorenjak, 2006, 162).

Narodne novine razumljivo brane poteze vlade. Na tvrdnju *Obzorova* novinara da će ono što se uči u Liceju ubiti kod žena „dražest i graciju”, anonimni autor, „jedan uvaženi hrvatski pedagog”, odgovara:

„Istina, dražest i gracija ures su svakoj ženi. Tko bi to htio nijekati, taj bi se uzprotivio samoj naravi. Ali nastaje pitanje, nije li potrebno paziti i na to, da se dražest i gracija neizrodi u pustu afektaciju i koketnost, što se često opaža tamo, gdje manjka prava obrazovanost. Da se spomenute ženske vrline razvijaju u pravoj mjeri i prikladnim smjerom, za to se je po našem podpunom uvjerenju dovoljno pobrinula i naučna osnova za ženski licej, uvrstivši među naučne predmete žensko ručno djelo, risanje, pjevanje, gimnastiku, svjetsku književnost itd., koji će se predmeti doista obučavati prema posebnoj ženskoj ćudi i tako, da se njimi u učionicah pobudi čuvstvo za sve, što je lijepo i dobro” (Još jedna o ženskom liceju, 1892).

Licej je kao svojevrstan hibridni model gimnazije imao i eksperimentalnu funkciju novoga tipa gimnazije za koji se zalagao Kršnjavi. Nepuna tri desetljeća poslije objasnio je to na sljedeći način:

„Da osnujem čisti tip jedinstvene srednje škole nesmetano od inveterovanih predrasuda, koje kao kakova bolest baštinom prelaze od jedne generacije na drugu, osnovao sam novu gimnaziju na temelju modernih jezika za djevojke. Da nikoga nepoplašim, dao sam joj nedužno ime liceja a da svladam velike protivštine protiv zamisli, da se djevojkama dade prilika za višu naobrazbu, morao sam liceju dati tobože karakter učiteljske škole pridavši pedagogiju kao relativno obligatni predmet. Imao sam tu takodjer svladati tešku opoziciju onih, koji su mislili, da je licej naperen protiv opstanka ženske preparandije u manastiru milosrdnih sestara” (Kršnjavi, 1919, 7).

Nastavni plan i program u prva četiri razreda bio je jednak za sve. Tjedna je satnica u prva tri razreda iznosila 27, u četvrtom 29, a u preostala četiri viša razreda 29 sati. Od petoga razreda provodila se trifurkacija. Ovisno o odabiru *relativno obligatnog* predmeta (Pedagogija, Latinski ili Engleski jezik), koji je zatim postao obavezni, odabirao se i licejski smjer. Najveći broj učenica odabirao je pedagogiju, što ih je kvalificiralo za učiteljsko zvanje. Tako je Licej doista postao konkurencija ženskoj učiteljskoj školi sestara milosrdnica, koja je od sredine 19. stoljeća konstanta u izobrazbi učiteljica

u Zagrebu, a uz koju je tek kratko vrijeme opstala državna ženska preparandija (1877. – 1884.).

Tijekom prvih deset godina djelovanja Liceja čak je 74 posto učenica odabralo pedagoški smjer, 21 posto latinski i samo 5 posto opći smjer (engleski jezik) (Ograjšek Gorenjak, 2006, 172). Odabrani predmeti imali su jednaku tjednu satnicu – po pet sati u petom, sedmom i osmom razredu i šest sati u šestom razredu, s time da se satnica pedagogije u petom i šestom razredu dijelila s ručnim radom. U svrhu praktične obuke učenica pedagoškoga smjera uz Licej je 1895. osnovana Vježbaonica, četverogodišnja osnovna škola za djevojčice.

Latinistice su mogle planirati nastavak obrazovanja na sveučilištu. U Zagrebu je upis redovitih studentica omogućen 1901. godine. Uvjet za upis bila je položena matura na muškoj gimnaziji.

Najmanji se broj učenica odlučivao za opći smjer, u kojem se učio engleski kao treći strani jezik, uz njemački, koji se učio od prvoga razreda, i francuski, koji se učio od trećega razreda, ali s dvostruko većom satnicom od njemačkoga i s najvećom satnicom od svih predmeta od trećega do osmoga razreda, izuzmu li se predmeti koji su određivali smjer u višim razredima (Pedagogija, Latinski i Engleski jezik).

Nastavni plan i program nije doživio neke veće promjene čitavo vrijeme postojanja Liceja. Godine 1894. pojačava se i satnica matematike, tako da se u svim razredima, osim trećega, matematika poučava tri umjesto dotadašnja dva sata tjedno.

Za rad u Liceju angažirani su profesori iz zagrebačkih gimnazija te istaknute učiteljice, među kojima su bile „najuglednije žene onoga vremena, prve naše javne radnice, prve intelektualke, od kojih su neke pokazale rijetku odlučnost i borbenost, kad se radilo o sticanju ženskih prava u javnosti ili pak o reformi nastave u školi” (Marković, 1953, 6). Među njima su bile i prve žene koje su 1895. slušale predavanja na Filozofskom fakultetu u Zagrebu: Marija Jambrišak, Marija Horvat, Camilla Lucerna, Jagoda Truhelka i Natalija Wickerhauser.

Vladinom naredbom od 28. studenog 1913. određeno je postupno pretvaranje Privremenoga ženskoga liceja u osmogodišnju Kraljevsku žensku realnu gimnaziju tako što će se školske godine 1913./1914. otvoriti prvi gimnazijski, a ukinuti prvi licejski razred, i tako dok gimnazija ne bude imala sve razrede, odnosno dok ne završi posljednja generacija koja je upisala Licej (Izvjestaj, 1914).

LITERATURA

1. Cuvaj, A. (1913). *Građa za povijest školstva kraljevinâ Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*. Sv. X. Zagreb: Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu.
2. Engelbrecht, H. (1986). *Geschichte des österreichischen Bildungswesens*. Band 4: *Von 1848 bis zum Ende der Monarchie*. Wien: Österreichischer Bundesverlag.
3. Izvješće (1898). *Izvješće privr. ženskoga liceja i s njim spojene vježbaonice u Zagrebu koncem školske godine 1897./98*. Zagreb.

4. Izvještaj (1914). *Izvještaj Kr. ženske realne gimnazije, privr. zemalj. ženskog liceja i s njim spojene vježbaonice u Zagrebu : na koncu školske godine 1913./14.* Zagreb.
5. Jagić, S. (2008). „Jer kad žene budu žene prave...” : Uloga i položaj žena u obrazovnoj politici Banske Hrvatske na prijelazu u XX. stoljeće. *Povijest u nastavi*, 6 (11 /1/), str. 77-100.
6. Još jedna o ženskom liceju. 1892. *Narodne novine*, 58 (217), str. 2.
7. Kršnjavi, I. (1919). *Primjedbe uz „Načela o uređenju srednjih škola u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca” i uz „Nacrt zakona o narodnim školama u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca”*. Zagreb: Kr. zemaljska tiskara.
8. Kršnjavi, I. (1925). *Osnutak srednje škole za ženske*. Zagreb.
9. Luetić, T. (2002). Prve studentice Mudroslovnog fakulteta kr. Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. *Povijesni prilozi*, 21 (22), str. 167-207.
10. Marković, Z. (1953). *Naš licej : o šezdesetoj godišnjici njegova osnutka jeseni 1892.* Zagreb: Za uži krug bivšij licejski Ljuba Glaser.
11. Ograjšek Gorenjak, I. (2006). Otvaranje Ženskog liceja u Zagrebu. *Povijest u nastavi*, 6 (8 /2/), str. 147-176.
12. Župan, D. (2001). „Uzor djevojke”: obrazovanje žena u Banskoj Hrvatskoj tijekom druge polovine 19. st. *Časopis za suvremenu povijest*, 33 (2), str. 435-452.
13. Župan, D. (2005). Viša djevojačka škola u Osijeku (1882.-1900.). *Scrinia Slavonica*, 5 (1), str. 366-383.
14. Župan, D. (2009). Dobre kućanice. Obrazovanje djevojaka u Slavoniji tijekom druge polovice 19. stoljeća. *Scrinia Slavonica*, 9 (1), str. 232-256.
15. Župan, D. (2013). *Mentalni korzet : spolna politika obrazovanja žena u Banskoj Hrvatskoj (1868-1918)*. Osijek: Učiteljski fakultet; Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest.

Štefka Batinić, Zagreb

ESTABLISHMENT OF THE LYCÉE FOR GIRLS IN ZAGREB – ORGANIZATIONAL CHARTER AND CURRICULUM

Summary

The paper provides a transcript of the Ordinance, Organizational Charter and Curriculum of the Provisional Lycée for Girls in Zagreb, established in 1892 when Isidor Kršnjavi was Director of the Department of Divine Worship and Instruction of the Royal Land Government. The introductory text attached refers to research conducted to date about the history of female education in Croatia, with a brief review of the documents transcribed herein that remind us of the 130th anniversary of this institution considered to be the first secondary school for girls in Croatia.

Key words: lycée for girls, 19th century, Croatia

Naredba³

**kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu,
od 5. rujna 1892. broj 11.846.,**

kojom se određuje ustrojenje privremenoga ženskog liceja u Zagrebu.

Kr. zemaljska vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, uviđajući potrebu više ženske naobrazbe, nalazi pokusa radi odrediti ustrojenje privremenoga ženskoga liceja u Zagrebu.

Ustrojni statut toga učilišta izdaje se posebnom naredbom.

U Zagrebu, 5. rujna 1892.

Grof **Dragutin Khuen-Hederváry**.

**Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu,
od 9. rujna 1892. br. 11.241.,**

kojom se propisuje ustrojni statut ženskoga liceja u Zagrebu.

§. 1.

Ženski licej daje djevojkama priliku, da si pribave višu općenitu naobrazbu, a mimogred da se također pripreve za eventualno polaganje stručnih ispita i za slušanje sveučilišnih studija.

§. 2.

Nauci na ženskom liceju traju osam godina. Školska je godina na početku, svršetku, trajanju i ferijalnim prekidima jednaka školskoj godini srednjih učilišta.

§. 3.

U prvi razred primat će se djevojčice, koje na prijamnom ispitu dokažu, da imaju onoliko znanja, koliko ga pruža niža pučka škola. Tako isto morat će se podvrći prijamnom ispitu sve one djevojke, koje budu željele stupiti u koji razred viši od prvoga, a nisu bile licejske učenice, te će na tom prijamnom ispitu trebati da dokažu, da su za polazak dotičnoga licejskoga razreda znanjem dovoljno spremljene.

Prijamni će se ispit obdržavati pod predsjedanjem izaslanika kr. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu.

§. 4.

Djevojčice, koje žele stupiti u prvi razred, treba da su navršile desetu godinu života, ili da će ju koncem dotične sunčane godine navršiti.

---

3 Tekstovi su preuzeti iz *Izvjješća privr. ženskog liceja i s njim spojene vježbaonice u Zagrebu koncem školske godine 1897./98.* Zagreb, 1898., str. 3-19. Preneseni su u izvornom obliku bez ispravljanja pogrešaka.

§. 5.

Svaka će učenica kod prvoga upisa platiti primarinu od 4 forinta i u ime prinosa za učeničku knjižnicu 1 for., a svaki mjesec školarinu u iznosu od 5 forinti. Školarina se plaća prvi dan svakoga mjeseca u napredak. Učenica, koja najdulje do sedmoga dana u mjesecu školarine ne plati, ne može dalje polaziti zavod. Inače valjaju za plaćanje, pobiranje i zaračunanje primarine i školarine isti propisi, koji su izdani za srednja učilišta. Oprost od plaćanja školarine podjeljivat će na predlog učiteljskoga zbora kr. zemaljska vlada samo rijetkim, valjanim a siromašnim učenicima.

§. 6.

U liceju će rabiti školske knjige, koje su propisane za obuku u kr. hrv.-slav. gimnazijama, dok se za licejske učenice ne izdadu posebne knjige.

§. 7.

Učenička i učiteljska knjižnica i zbirka učila imadu se osnovati, uzdržavati i umnožavati jednako, kao i u srednjim učilištima.

§. 8.

Svi propisi o unutarnjoj i izvanjoj školskoj upravi, poslovanju i redu, koji su u kreposti u ovozemaljskim srednjim učilištima, vrijede i za ženski licej; naročito će se istim postupkom ocjenjivati naučni uspjeh učenica u pojedinim predmetima, obavljati klasifikacije i izdavati svjedodžbe s ovom ipak razlikom, da se na liceju ne će dozvoljavati opetovanje razreda, a u viša četiri razreda ni ponovni ispit, tako da će svaka učenica V.–VIII. razreda, koja na koncu drugoga polugodišta dobije svjedodžbu II. reda, već tim izgubiti pravo na dalji polazak zavoda.

§. 9.

Vjerske dužnosti licejskih učenica iste su, što ih imaju učenici srednjih učilišta.

§. 10.

Javnih ispita na liceju ne će biti. Ispit iz nauka vjere obdržavat će se, kao i u srednjim učilištima, bilo pod predsjedanjem posebnoga povjerenika crkvene oblasti, bilo pod ravnanjem zavodskoga predstojnika samo na svršetku drugoga polugodišta svake školske godine.

§. 11.

U liceju će se učiti ovi obligatni predmeti: vjeronauk, hrvatski jezik, francuski jezik, njemački jezik, svjetska književnost u hrvatskim prijevodima, povjest, zemljopis, matematika, fizika, prirodopis, filozofijska propedeutika, risanje, ženski ručni rad, pjevanje, gimnastika i krasnopis – i ovi relativno obligatni predmeti: engleski jezik, latinski jezik i pedagogija.

§. 12.

Nijedna učenica ne mora učiti ni jedan od relativno obligatnih predmeta. Ako je pak voljna učiti, izbor predmeta stoji joj na volju, ali kad ga jednom izabere, postaje za

nju obligatnim predmetom, koji se jednako ispituje, ocjenjuje i za opći red svjedodžbe uvažuje kao i ostali općenito obligatni predmeti.

§. 13.

Nastavni je jezik i liceju hrvatski, samo se u V., VI. VII. i VIII. razredu za njemačkih sati tumači, ispituje i odgovara njemačkim, a za francuskih francuskim jezikom.

§. 14.

Naučna osnova, disciplinarni red, broj učiteljskih sila, beriva i službeni odnošaji učitelja i učiteljica uredit će se posebnim naredbama.

U Zagrebu, 9. rujna 1892.

Grof **Dragutin Khuen-Hederváry**.

Naredba

**kr. hrv.-slav.-dalm. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu,
od 12. rujna 1892. br. 11.420.,**

kojom se propisuje naučna osnova za ženski licej u Zagrebu.

Na osnovu §. 14. ustrojnoga statuta za ženski licej u Zagrebu, izdana ovostranom naredbom od 9. rujna 1892. broj 11.241., nalazi kr. zem. vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, propisati za to učilište slijedeću naučnu osnovu:

I. Nauk vjere.

I. razred: Nauk katoličke vjere po velikom regensburškom katekizmu.	2 ure na nedjelju.
II. razred: Obredi katoličke crkve.	2 ure.
III. razred: Biblijska povjest staroga zavjeta.	2 ure.
IV. razred: Biblijska povjest novoga zavjeta.	2 ure.
V. razred: Općeniti dio nauka katoličke apologetike	2 ure.
VI. razred: Posebni dio katoličke dogmatike.	2 ure.
VII. razred: Katolička moralka.	2 ure.
VIII. razred: Povjest crkve Isusove.	2 ure.

2. Hrvatski jezik.

I. razred: Imenski oblici. Kratak nauk o rečenici i interpunkcijama. Čitanje čitanke za I. razred. Učenje pjesama na izust i deklamovanje. Često pisanje diktanda s osobitim obzirom na interpunkcije. Svaki mjesec po 2 školske zadaće, i to reprodukcije kratkih zgodnih pripovijedaka po kazivanju učiteljevu.

4 ure.

II. razred: Ponavljanje nauka o rečenici i interpunkcijama. Glagolski oblici. Kratak nauk o kvantiteti i akcentu. Čitanje čitanke za II. razred. Učenje pjesama na izust i deklamovanje. Svaki mjesec po 2 školske zadaće, i to u I. polugodištu kao i u I. razredu, a u II. polugodištu lakši samostalni sastavci po napatku učiteljevu. Zadaće se pišu naizmjenice.

4 ure.

III. razred: Ponavljanje oblika. Nauk o sintaktičnoj upotrebi vrsta riječi. Čitanje čitanke za III. razred. Učenje pjesama na izust i deklamovanje. Svaki mjesec po 2, sad školske sad domaće zadaće, i to lakši samostalni sastavci po napatku učiteljevu. Jedna školska zadaća u svakom polugodištu piše se ćirilicom.

3 ure.

IV. razred: Nauk o sintaktičnoj upotrebi oblika. Čitanje čitanke za IV. razred. Učenje pjesama na izust i deklamovanje. Uputa u sastavljanju najobičnijih poslovnih sastavaka za praktički život i vježbe u tom sastavljanju. Zadaće kao u III. razredu s malo većim zahtjevima, koje sa sobom donosi veća duševna razvijenost učenica.

3 ure.

V. razred: Epsko, lirsko i didaktično pjesništvo s kratkim naukom o građi stihova. Čitanje čitanke za V. razred i Mažuranićeva Čengić-age. Privatno se čitaju odabrane narodne ženske pjesme. Učenje pjesama na izust i deklamovanje. Svako polugodište 5 zadaća, od kojih su jedna ili dvije školske, a pišu se samostalni sastavci, koji odgovaraju relativnoj zrelosti učenica. Jedna se zadaća u svakom polugodištu piše ćirilicom.

3 ure.

VI. razred: Dramatsko pjesništvo uz čitanje koje valjane drame i primjerâ iz čitanke. Glavni nacrt stilistike i glavni pravci proze, što u teoriji što na osnovi štiva iz čitanke. Privatno se čitaju odabrane narodne junačke pjesme. Učenje pjesama na izust i deklamovanje. Zadaće kao u V. razredu.

3 ure.

VII. razred: Povjest hrvatske i srpske književnosti XIX. vijeka uz čitanje primjera iz čitanke. Privatno se čitaju djela najznatnijih pisaca toga vremena. Zadaće kao u VI. razredu.

3 ure.

VIII. razred: Povjest hrvatske i srpske književnosti XVI., XVII. i XVIII. vijeka uz čitanje primjera iz čitanke, a čitajući uzima se u obzir na oblične i glasovne osobine, kojih danas u jeziku nema. Privatno se čitaju: Gundulićev Osman, Palmotićev Pavlimir, Reljkovićev Satir i odabrane pjesme Kačićeve. Zadaće kao u VII. razredu.

3 ure.

3. Francuski jezik.

III. razred: Vježbe u izgovaranju nepoznatih glasova. Čitanje, prevođenje i učenje malih pjesama i dialoga na izust. Vježbe i razgovaranje na osnovi opisivanja okolnih predmeta, slika i obrađivanih štiva. Mala i lakša štiva pripovijedaju se i prerađuju. Pripadom se tumače induktivnim putem važniji gramatički pojavi. Pjevanje francuskih pjesmica. Diktati i pismene vježbe.

5 ura.

IV. razred: Čitanje, pripovijedanje i raznoliko usmeno i pismeno prerađivanje štiva. Sustavni nauk gramatike, navlastice nepravilnih glagola i sintakse. Diktati i pismene vježbe.

5 ura.

V. razred: Književnost XIX. i XVIII. vijeka na osnovi čitanke. Ponavljanje gramatike. Prevođenje s hrvatskoga jezika. Diktati i stilističke vježbe.

4 ure.

VI. razred: Književnost XVII. vijeka na osnovi čitanke. Stilističke vježbe.

4 ure.

VII. i VIII. razred: Čitanje i tumačenje po kojega historijskoga djela u cjelini. Po koji odabrani komad Molièrov i Racinov u cjelini. Stilističke vježbe. – Počevši od V. razreda nastavni je jezik francuzki.

4 ure.

4. Njemački jezik.

I. razred: Vježbanje u izgovoru, čitanju i pisanju. Pravilni oblici. Spolnik, samostavnik (izuzevši imena vlastita), pridavnik, glavni i redni brojnik, zamjenice (izuzevši neodređene), pomoćni i slabi glagol, prevođenje s njemačkoga na hrvatski i s hrvatskoga na njemački. Praktičke vježbe na ploči. Diktando. Učenje najobičnijih riječi na izust. Svakih 14 dana po jedna, sad školska sad domaća zadaća.

3 ure.

II. razred: Ponavljanje i potpunjanje pravilnih oblika; jaki glagoli i prijedlozi. Prevođenje kao u I. razredu. Pravopisne vježbe. Čitanje, tumačenje i učenje na izust pomanjih štiva: basana, priča, pjesmica. Zadaće kao u I. razredu.

3 ure.

III. razred: Ponavljanje i svršetak oblika. Nauk o padežima i prijedlozima. Nauk o rečenici. Prevođenje kao u prva dva razreda. Pravopisne vježbe. Učenje riječi i rečenica na izust. Čitanje, tumačenje i deklamovanje na izust naučenih kratkih i lakih pjesmica. Svake 3 nedjelje jedna, sad domaća sad školska zadaća.

3 ure.

IV. razred: Nauk o upotrebi glagola i veznika. Glavno o tvorbi, izvođenju i sastavljanju rieči. Prevođenje. Pravopisne vježbe. Čitanje i tumačenje prozaičnih i pjesničkih lakih štiva. Pokusi u propovijedanju njemačkim jezikom. Deklamovanje pomanjih pjesama. Svake 3 nedjelje jedna, sad domaća sad školska zadaća, koje prijevodi, koje reprodukcija već čitanih štiva.

3 ure.

V. razred: Ponavljanje i potpunjanje sintakse. Čitanje, prevođenje, stvarno i slovničko razglablanje izabranih, ponajviše prozaičkih štiva. Pripovijedanje njemačkim jezikom i vježbanje u razgovoru. Njemačka frazeologija. Deklamovanje pjesama. Svaki mjesec jedna domaća ili školska zadaća, koje reprodukcija već čitanih štiva, koje prijevodi na njemački, u svakom polugodištu po jedna latinicom.

2 ure.

VI. razred: Čitanje uz stvarno, slovničko i estetično razglablanje, svagda s obzirom na hrvatsku jezikoslovnu obuku u stilistici, metrici, i poetici. Pripovijedanje njemačkim jezikom i vježbanje u razgovoru. Njemačka frazeologija. Deklamovanje pjesama. Zadaće kao u V. razredu.

2 ure.

VII. razred: Čitanje, stvarno i estetično tumačenje proizvoda novije njemačke književnosti od Klopstocka do 19. vijeka. Pripovijedanje njemačkim jezikom i vježbanje u razgovoru. Svakoga mjeseca jedna ponajviše domaća zadaća, i to samostalni sastavci po naputku učiteljevu.

2 ure.

VIII. razred: Čitanje, stvarno i estetično tumačenje najznamenitijih proizvoda njemačke znanstvene, pjesničke i beletrističke literature XIX. vieka. Svakoga mjeseca jedna, ponajviše domaća zadaća, i to opsežniji samostalni sastavci.

2 ure.

Počevši od V. razreda nastavni je jezik njemački.

5. Engleski jezik.

V. razred: Samoglasnik po brojci. Vježbe u valjanu izgovaranju, čitanju i razgovaranju na osnovi štiva i opisivanja okolnih predmeta i slika. Pismene vježbe na pamet i na osnovi štiva. Pripadom se tumače pravilni imenski i glagolski oblici.

5 ura.

VI. razred: Sustavni nauk oblikâ. Manjkavi i nepravilni glagoli. Pokusi u pripovijedanju engleskim jezikom. Pismeno prerađivanje štiva. Diktando.

6 ura.

VII. razred: Sustavni nauk sintakse. Povjest književnosti na osnovi čitanke. Vježbe u govoru. Prevođenje iz hrvatskoga jezika. Stilističke vježbe.

5 ura.

VIII. razred: Ponavljanje oblika i sintakse uz čitanje. Nastavak književne povjesti. Stilističke vježbe. Čitanje i tumačenje pojedinih djela znamenitih pisaca: kao Shakespepa (jedna tragedija), Milтона (odlomak iz izgubljenoga raja), Scota (odlomak iz proze), Tennysona ili Longfellowa (pjesme na izust).

5 ura.

6. Latinski jezik.

V. razred: Nauk o oblicima uz udiljno prevođenje s latinskoga na hrvatski jezik i s hrvatskoga na latinski jezik po vježbenici, naročito za ovaj razred priređenoj. U II. Polugodištu po 2 školske zadaće na mjesec.

5 ura.

VI. razred: Obadva polugodišta sintaksa po 4 ure uz udiljno prevođenje s latinskoga na hrvatski i s hrvatskoga na latinski po vježbenici naročito za ovaj razred priređenoj. Osim toga u I. polugodištu po 2 ure ponavljanje oblika, a u II. polugodištu čitanje po kojega života iz knjige L'Homonda-Holzera: *Urbis Romae viri illustres*. Čitavu godinu po 2 školske zadaće na mjesec.

6 ura.

VII. razred: U I. polugodištu čitanje iz knjige L'Homonda-Holzera: *Urbis Romae viri illustres*. U II. polugodištu čitanje naročito za ovaj razred priređene hrestomatije iz Ciceronovih djela (u kojoj su govori: pro Sexto Roscio Amerino, pro Archia; zatim Laelius Cato major i zgodni izvodi iz filozofijskih spisa. *Tusculanae disputationes* i *De officiis*). Svaki mjesec jedna školska zadaća.

5 ura.

VIII. razred: Prva dva mjeseca čitanje hrestomatije iz Ciceronovih djela. Zatim čitanje naročito za ovaj razred priređene hrestomatije iz rimskih pjesnika (u kojoj je izbor iz Ovidijevih pjesama, nekoliko lakših oda Horacijevih i nekoliko ulomaka iz Vergilijeve Eneide). > Svaki mjesec 1 školska zadaća.

5 ura.

7. Pedagogija.

V. razred: Nauk o uzgoju. Temeljna načela (pojam, potreba, mogućnost) uzgoja. Najglavnija načela tjelesnoga uzgoja. Najglavniji zakoni duševnoga razvitka uz primjenu na uzgoj.

3 ure.

VI. razred: Nauk o uzgoju. (Svrha, metoda i sredstva uzgoja. Čimbenici uzgoja.) Obći nauk u obuci. Temeljna načela (pojam obuke, vrste obuke, uzgojna obuka, uvjeti uzgojne obuke.)

Najglavniji zakoni mišljenja, potrebni za shvaćanje pravila obuke. Učivo pučke škole. Metoda (put, oblik, način, sredstva) i načela obuke. Učitelj i škola, a naročito nerazdijeljena pučka škola.

4 ure.

Teorija zabavišta. Bitnost i zadaća zabavišta; posebna uzgojna sredstva zabavišta; dužnosti zabavišne odgajateljice.

4 ure.

VII. razred: Posebni nauk o obuci. Metodika zorne obuke i početnoga čitanja. Metodika jezikoslovne, računstvene i stvarne obuke. Metoda obuke u risanju, pjevanju i gimnastici.

3 ure.

Hospitovanje. Učenice hospituju u jednoj gradskoj pučkoj školi spojenoj sa zabavištem, koju kr. zem. vlada odredi, u I. polugodištu po 2 sata, a u II. polugodištu 1 sat na nedjelju.

Radi hospitovanja drži se s njima posebna sjednica, kojoj predsjedava ravnatelj, a pribivaju dotične učiteljice vježbaonice i učitelj metodike. U toj se sjednici tumači učenicima način obučavanja u dotičnoj uri hospitovanja, te se upozoruju i na ostale događaje školske prakse i upućuju na marljivo motrenje i bilježenje svojih opažanja. Kasnije se u tim sjednicama raspravlja o nacrtima učenica o svakoj uri njihova hospitovanja.

Školska praksa drži se u II. polugodištu jedan sat na nedjelju a sastoji a) od pripremljenih odgovora, b) praktičnih vježba u školi i c) pretresivanja i ocjenjivanja tih vježba. U pripremljenim dogovorima, kojima predsjedava ravnatelj, a sudjeluju kod njih učiteljice vježbaonice i učitelj metodike, određuju se za cijeli tjedan zadaće za praktične vježbe učenica u vježbaonici s obzirom na red nauka u pojedinim razredima vježbaonice. Vježbe učenica udešavaju se tako, da se svima pruži prilika vježbati se u svim predmetima i razredima. Te se vježbe obavljaju skupimice pod upravom učiteljica vježbaonice, koje učenicama nakon predavanja priopćuju svoje primjetbe. Za praktične vježbe pripremit će se učenice prema potrebi i pismeno.

Ukupno 5 ura.

VIII. razred: Povjest pedagogije. Rad najodličnijih pedagoga i najznamenitijih doba s osobitim obzirom na povjesni razvitak pučke škole u Hrvatskoj i Slavoniji. Školsko zakonodavstvo.

2 ure.

Školska praksa. Nastavljaju se cijele godine (1 ura na tjedan) praktične vježbe kao u VII. razredu, osim toga drže se svake nedjelje (2 ure) pokusna predavanja pod upravom učitelja metodike i u nazočnosti ravnatelja i dotične učiteljice vježbaonice, a pribivaju im svaki put sve učenice VIII. razreda. Prije pokusnih predavanja učenice treba da izrade svoje zadatke pismeno, te ih predadu na pregled učitelju metodike, koji im tada priopćuje svoje primjedbe o tim izracima i daje potrebne upute.

Iza obavljenih pokusnih predavanja drže se sastanci pod predsjedanjem ravnatelja i u nazočnosti učitelja metodike, učiteljica, u kojih su razredima obavljena pokusna predavanja, i učenica VIII. razreda.

U tim se sastancima pretresaju i ocjenjuju pokusna predavanja, a zameće se razgovor i o najznamenitijim školskim događajima predašnjega tjedna.

Za metodiku, praktične vježbe i pokusna predavanja u nauku vjere određuje se jedan sat na tjedan, a rukovodi ih sam vjeroučitelj ženskoga liceja.

U svim stadijima školske prakse pazit će se na to, da se učenice uvježbaju i u obučavanju u nerazdijeljenoj pučkoj školi.

I u ovom razredu učestvuju učenice cijele godine kod praktičnoga rada u zabavištu.

Ukupno 6 ura.

8. Svjetska književnost u hrvatskim prijevodima.

V. razred: Grčka i rimska. Homerova Odiseja. Izvod iz Herodota. Platonova apologija. Izvod iz Horacijevih i Vergilijevih djela.

2 ure.

VI. razred: Romanska. Izvod iz Dantova „pakla”, iz Tassova „oslobođenoga Jerusolima”, koja tragedija Alfierijeva. Cervantesov „Don Quixote”, Calderonova drama „Život je san”. Camoensove „Lusiade”.

2 ure.

VII. razred: Engleska i skandinavka. Shakespearov Coriolan, Lear, Julius Caesar, izbor iz Byronovih epskih djela. Tegnerova priča o Frithjofu.

2 ure.

VIII. razred: Slavenska i mađarska. Mickijevićev „Pan Tadeuš” i „Konrad Wallenrod”. Izbor iz Puškinovih epskih djela. Turgenjevljevi „Lovački zapisci” i Gogoljeve „Mrtve duše”. Epske kompozicije od Petöfija i Aranyja u prijevodu Zmaj-Jovanovićevu.

2 ure.

9. Povjest.

II. razred: Stari vijek s osobitim obzirom na Grke i Rimljane.

2 ure.

III. razred: Srednji vijek s osobitim obzirom na hrvatsku i ugarsku povjest.

2 ure.

IV. razred: Novi vijek s osobitim obzirom na austrijsku povjest.

2 ure.

V. razred: Stari vijek.

2 ure.

VI. razred: Srednji vijek i novi do francuske revolucije.

3 ure.

VII. razred: Francuska revolucija i najnoviji vijek do 1848. god.

2 ure.

VIII. razred: Hrvatska povijest.

2 ure.

10. Zemljopis.

I. razred: Hrvatska, Slavonija, Dalmacija i Ugarska; austrijske zemlje.

2 ure.

II. razred: Balkanske zemlje; Švicarska, Njemačka, apeninski i pirinejski poluotok.

1 ura.

III. razred: Francuska, Belgija, Nizozemska, Velika Britanija, Skandinavija, Danska, Rusija i ostale strane svijeta.

2 ure.

IV. razred: Matematički i fizikalni zemljopis.

1 ura.

VII. razred: Ponavljanje svega, što se učilo u I.–IV. razredu.

II. Matematika.

I. razred: Aritmetika. Dekadski brojni sustav. Rimske znamenke za brojeve. Četiri temeljna računa s neimenovanim i jednoimenim cijelim i decimalnim brojevima. Djeljivost brojeva, rastavljanje u prvotne čimbenike. Najjednostavnije pripravne vježbe za računanje sa običnim česnicima uz traženje zajedničke mjere i mnogokratnika. Vježbanje u računanju iz glave kod svakog odsjeka.

Geometrijska zorna obuka (II. polugodište): Osnovne tvorine. Pravac, kružnica, kut i usporednice (paralele). Najjednostavnija svojstva trokuta.

3 ure.

II. razred: Aritmetika. Raširene vježbe o mjerama i mnogokratnicima. Suvislo prikazivanje računanja s česnicima i temeljito vježbanje u tom računanju. Pretvaranje desetinskih česnika u obične i obratno. Glavni poučci o omjerima i razmjerima. Jednostavno pravilo trojno s upotrebom razmjera i izvođajnoga računa. Postotni i jednostavni dobitni račun.

Geometrijska zorna obuka. Sumjernice (simetrane) prušca i kuta; sukladnost trokuta i njezine upotrebe. Najvažnija svojstva kruga, četverokuta i mnogokuta.

3 ure.

III. razred: Aritmetika. Četiri temeljna računa s cijelim općim brojevima. Četvorenje i vađenje četvornoga korijena dekadskih brojeva.

U savezu s geometrijskim računima: nepotpuni brojevi, pokraćena množidba i djelidba, upotreba ove posljednje kod vađenja četvornoga korijena.

Geometrijska zorna obuka. Jednostavni slučajevi poređenja, pretvaranja i dije-ljenja likova. Mjerenje pružaca i ploha. Pitagorin poučak na osnovi najjednostavnijih dokaza. Najvažnije o sličnosti geometrijskih tvorina.

2 ure.

IV. razred: Aritmetika. Nauk o jednadžbama prvoga stupnja s jednom i više nepoznanica i o onakovim čistim jednadžbama drugoga i trećega stupnja, koje dolaze u geometrijskim računima. U savezu s ovim zadnjima: šestorenje i vađenje šestornoga korijena. Složeno pravilo trojno, družbeni račun i dobitno-dobitni račun.

Geometrijska zorna obuka. Međusobni položaji pravaca i ravnina. Tjelesni ugao. Glavne vrste tjelesa. Najjednostavniji slučajevi izračunavanja oplošja i objama.

2 ure.

V. razred: Algebra. Znanstveno izveden nauk o računanju s općim brojevima: Četiri temeljne operacije: zbrojidba, odbidba, s ovom u savezu negativni brojevi, množidba i djelidba. Dekadski brojni sustav. Djeljivost brojeva. Mjera i mnogokratnik brojeva.

Geometrija. Planimetrija: pravac, pružac, kutovi, usporednice, trokut, sastavljanje i sukladnost trokuta, četverokuta i mnogokuta, kružnica i krug, omjer i razmjer pružnica, poučci o sličnosti trokuta.

2 ure.

VI. razred: Algebra. Računanje s česnicima. Jednadžbe prvoga stupnja s jednom i s više nepoznanica i njihova upotreba za rješavanje zadataka, koji su riječima određeni. Omjeri i razmjeri i njihova upotreba.

Geometrija. Primjena poučaka o sličnosti trokuta na pravokutan trokut i krug. Ploština likova (poređenje, pretvaranje, dijeljenje i mjerenje likova). Proračunavanje tetivnih i tangencijalnih mnogokuta, osobito pravilnih. Obodnica i ploština kruga i njegovih dijelova. Najvažnije o čunjosječicama. Najglavnije o goniometrijskim funkcijama, najnužniji trigonometrijski poučci s obzirom na njihovu upotrebu u fizici.

2 ure.

VII. razred: Algebra. Potpuni nauk o uzmnogu i korijenu. Najglavnije o iracionalnim i imaginarnim brojevima. Jednadžbe drugoga stupnja s jednom nepoznanicom i njihova upotreba. Najjednostavnije kvadratične jednadžbe s dvije nepoznanice.

Geometrija. Stereometrija. Međusobni položaji geometrijskih tvorina. Tjelesni ugao, osobito trobridac. Ravnoplošna i obla tjelesa, njihovo oplošje i objam.

2 ure.

VIII. razred: Algebra. Progresija i njihova najobičnija upotreba. Najvažnije iz kombinatorike i iz računa o vjerojatnosti. Ponavljanje matematičkoga učiva.

Geometrija. Rješavanje složenijih zadataka planimetrijskih i stereometrijskih. Ponavljanje geometrijskoga učiva.

2 ure.

U svakom razredu svaki mjesec jedna školska zadaća. Kratke domaće vježbe zadaju se po potrebi.

12. Prirodne nauke.

I. razred: Zorna obuka. U I. polugodištu: Životinjstvo: sisavci i neki najvažniji oblici mekušaca i zraakaša. U II. polugodištu: Člankonozi (arthropoda) s osobitim obzirom na zareznike.

2 ure.

II. razred: Zorna obuka. U I. polugodištu: Životinjstvo, i to ptice, gmazovi, vodozemci, ribe, crvi, praživci. U II. polugodištu: Bilinstvo. Promatranje i opisivanje nekoliko primjeraka sjemenjača raznih razreda postepeno uvađanje u shvaćanje njihovih sustavnih skupova. Po koja trusnjača.

3 ure.

III. razred: Zorna obuka. Opća svojstva tjelesa i najvažnije iz topline. Mineralogija uz potrebit osvrt na neorgansku kemiju.

2 ure.

IV. razred: Fizika. Mehanika, krutina, kapljevina i uzdušna. Magnetizam i elektricitet. Akustika, optika. Žarena i toplina.

3 ure.

Nauk o čovjeku s obzirom na higijenu.

1 ura.

V. razred: Sistematična obuka. U I. polugodištu: Rudarstvo. Lako shvatljiva kratka obuka u kristalografiji. Najvažnije rude po svojim morfološkim, fizikalnim i kemijskim svojstvima i sustavnom poređanju. U II. polugodištu: Botanika. Karakteristično opisivanje skupova po njihovu prirodnu poretku. Najvažniji redovi i razredi bilja na temelju morfološke i anatomske gradnje; pripadom crtica iz životoslovlja bilina.

3 ure.

VI. razred: Sistematička obuka. Životinjstvo. Najvažnije o gradnji čovječjega tijela. Razredi kralježnjaka i važniji skupovi nekralježnjaka.

2 ure.

VII. razred: Fizika. Opširno tumačenje općih svojstva tjelesa. Mehanika krutina, kapljevina i uzdušna s pomoću elementarne matematike. Nauk o toplini.

2 ure.

VIII. razred: Fizika. Magnetizam, elektricitet, nauk o valovima, akustika, optika.

2 ure.

Uz to u I. polugodištu: Najvažnije iz opće ili fizikalne geologije (fizikalna geografija). U II. polugodištu: najvažnije iz petrografije i posebne (historijske) geologije.

1 ura.

13. Filozofska propedeutika.

VII. razred. Psihologija, s primjenom na uzgoj, do nauka o volji, s osobitim obzirom na nauk o čuvstvima.

1 ura.

VIII. razred: Psihologija. Nauk o volji s primjenom na uzgoj. Logika. Najnužnije iz te nauke.

1 ura.

14. Risanje.

I. razred: Zorna obuka. Risanje ravnih geometrijskih tvorina i geometrijskoga ornamenta sastavljena tako, da je prikladan za upotrebu u ženskom ručnom radu, uzevši osobiti obzir na risanje krivulja.

4 ure.

II. razred: Risanje jednostavnih plošnih ornamenata u orisu uz uputu u samostalno kombinovanje zadanih jednostavnih motiva s obzirom na ženski ručni rad.

Temeljni pojmovi o prostoru i zorno tumačenje elementarnih tjelesnih oblika.

4 ure.

III. razred: Perspektivno prostoručno risanje po jednostavnim modelima od žice i drveta uz vježbe u jednostavnom osjenjivanju.

Risanje jednostavnih plošnih ornamenata.

Poznavanje temeljnih pigmenata i njihovo jednostavno miješanje.

2 ure.

IV. razred: Perspektivno prostoručno risanje po drvenim modelima i modelnim hrpama.

Risanje i slikanje višebojnih plošnih ornamenata.

Vježbanje u risanju na pamet i u kombinovanju risanih već motiva za upotrebu u ženskom ručnom radu.

Najvažnije o harmoniji boja.

2 ure.

V. razred: Risanje plastičnoga ornamenta. Perspektivno risanje i slikanje polihromnoga plošnoga ornamenta

2 ure.

VI. razred: Tumačenje sustava čovječje glave i mišićja vježbe u risanju glava po prijegledima i relifima.

2 ure.

VII. i VIII. razred: S obzirom na individualnost učenica stupaju ovdje usporedne grane risanja. Nastavlja se: perspektivno risanje, risanje plastičnoga ornamenta, risanje polihromnoga plošnoga ornamenta raznih slogova s obzirom na ženski ručni rad, risanje glava po modelu sa dodanim jednostavnim draperijama, risanje cvijeća po naravi pojediničice i u hrpama, risanje raznovrsnih slova i njihovo sastavljanje u monograme. Uz to teče prigodno posve kratko tumačenje o slogu i o najznamenitijim djelima tvorne umjetnosti.

Po 2 ure.

15. Ženski ručni rad.

I. razred: Pletenje, vrpanje i bilježenje čarapa. Obamitanje i šupljikanje.

3 ure.

II. razred: Potpletivanje čarapa i upletanje peta u čarape. Vezenje stilizovanih listića i cvjetića, slova i monograma.

3 ure.

III. razred: Krpanje i vrpanje rublja. Vezenje, naročito pisanac, opačica, zlatinski vez, tišmica, rasplet i priplet.

2 ure.

IV. razred: Vezenje, i to: našav, mletačke čipke, španjolske čipke, vezivo zlatom, aplikacije. Mreškanje i išivanje mreškanja.

2 ure.

V. razred: a) Risanje krojeva od ruha za postelju, ženskih i dječjih košulja, noćnih zobunaca, ženskih i muških gaća, te krojenje, šivanje i bilježenje tih predmeta.

b) Uzlanje, naročito rojta, kako se rade u narodu.

c) Kućanstvo: Svojstva domaćice. Uređivanje i čišćenje stana. Čišćenje posoblja, posuđa i staklenine. Poznavanje lataka, tkanina i inih tvarina. Nabava i čuvanje odijela. Čistoća ruha: pranje i čišćenje mrlja. Postupak sa sluzinčadi i bolesnicima.

VI. razred: a) Crtanje kroja za muške košulje; krojenje i šivanje muških košulja.
 b) Čipkanje balantićima.

VII. razred: a) Promaljivanje, pletenje, bilježnje, šivanje, krpanje i vrpanje, te vezenje uz metodičku uputu s obzirom na potrebe pučke škole.

b) Praktičke vježbe u vježbaonici.

16. Tjelovježba.

Obučavat će se po švedskom sustavu.

Prijegled predmeta i nedjeljnih sati za ženski licej

Tek. broj	Predmet	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Ukupno
1	Vjeronauk	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2	Hrvatski jezik	4	4	3	3	3	3	3	3	26
3	Francuski jezik	–	–	5	5	4	4	4	4	26
4	Njemački jezik	3	3	3	3	2	2	2	2	20
5	Engleski jezik	Relativno obligatni predmeti				5	6	5	5	21
6	Latinski jezik									
7	Pedagogija*									
8	Svjetska književnost	–	–	–	–	2	2	2	2	8
9	Povjest	–	2	2	2	3	3	2	2	16
10	Zemljopis	2	1	2	1	–	–	1	–	7
11	Matematika	3	3	2	2	2	2	2	2	18
12	Prirodne nauke	2	3	2	4	3	2	2	3	21
13	Filozofijska propedeutika**	–	–	–	–	–	–	1	1	2
14	Risanje	4	4	2	2	2	2	2	2	20
15	Ručni rad	3	3	2	2	–	–	–	–	10
16	Pjevanje	1	1	1	1	1	1	1	1	8
17	Gimnastika	1	1	1	1	–	–	–	–	4
18	Krasnopis	2	–	–	–	–	–	–	–	2
Ukupno		27	27	27	28	20	29	29	29	225

U Zagrebu 12. rujna 1892.

Za bana:
Dr. Kršnjavi.

* Učenice, koje između relativno obligatnih predmeta odaberu pedagogiju, uče taj predmet u V. razredu 3 sata, a 2 sata ženski ručni rad i kućanstvo, u VI. razredu 4 sata pedagogiju a 2 sata ručni rad, u VII. i VIII. razr. pedagogiju.

** Učenice, koje uče pedagogiju, oproštene su od propedeutike, jer ju uče u svezi s pedagogijom. Mjesto toga uče u VII. razredu 1 uru ručni rad, a u VIII. razredu upotrebi se dotični sat za pedagogiju s praktičkim vježbama.